№ 41 ՇԱԲԱԹ, 23 ՓԵՏՐՎԱՐԻ 1913 ՇԱԲԱԹ, 23 ՓԵՏՐՎԱՐԻ №41

ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելէֆօն № 2—58.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10—20 կոպ.
Տպարանի տելէֆօն № 67.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Պ. Ս. ԴՈՐՈԺՆՈՎԻ

ԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒՄ 1) ԳԼԽԱՒՈՐ—ՍՈԼՈԼԱԿՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑԻ ՎՐԱ. 2) ՆԱՐՕՍԼԱՒՍԿԱՆ—ՄԻԽԱՅԼԵԱՆԻ ՊՐՕՍՊ. ՎՐԱ

Իւրաքանչիւր տարի ունեցած սովորութեան համաձայն, ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԻ ԱՆԳԱՄ

ՄԵԾ-ՊԱՍԻ ԱՌԱՋԻՆ ՇԱԲԱԹԸ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՎԱՐԻ 25-ԻՑ, ՆՇԱՆԱԿՎԱԾ Է

ԽՈՇՈՐ ԷԺԱՆ ՎԱՃԱՌՔ

10 ՕՐՈՎ

Այսինքն՝ փետրվարի 25-ին, 26-ին, 27-ին, 28-ին, մարտի 1-ին, 2-ին, 4-ին, 5-ին, 6-ին եւ 7-ին:

157. 1—1

ՑԻՆԿՈԳՐԱՖԻԱ Ս. ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ եւ Ա. ՍԻՒՏՃԵԱՆ

Պատրաստում է կլիշէներ ցինկի, պղնձի, գալվանօ և էմալի։ Առանձին ուշադրութիւն է դարձված էմալի կլիշէների վրա, որոնք պահպանում են բնագրի բոլոր նրբութիւնները և ուշ են փչանում։ Գործարանում մտցրած է արտասահմանի բոլոր կատարելագործված միջոցները, որ և հնարաւորութիւն է տալիս հարկաւոր դէպքում 3—4 ժամվայ ընթացքում ստանալ բոլորովին պատրաստ կլիշէ։ Դասագրքերի և մեծ հրատարակութիւնների համար՝ ամենազգալի զեղչ։
Հասցէն. Пушкинскій пассажъ, Цинкографія Т-ва С. Согомоиянъ и А. Сютчьянъ.
(Ե. Զ.) առ. 142. 3—3

Թիֆլիսի Ժողովարան

Շաբաթ, փետրվարի 23-ին

ԴԻՄԱԿԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ՊՐԻԶՆԵՐՈՎ՝ ՕՐԻԳԻՆԱԼ ԿՕՍՏԻՒՄՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ.

Դիմակների համար տոմսակները տրվում են ժողովարանի շվէյցարի ձեռքով պ. պ. անդամներին և կանդիդատներին անձամբ։ Դիմակները պարտաւորեցուցիչ են մինչև գիշերվայ ժամը 1-ը։ Կանայք առանց դիմակների չեն թոյլատրվի։ Ստասակներին՝ սև հագուստով լինելը պարտաւորեցուցիչ է։ Տեղացիները կարող են լինել իրանց ազգային տարազներով։ Հիւրերը պ. պ. անդամների յանձնարարութեամբ՝ վճարում են մուտքի համար 1 ռուբլի։
Կը նուագեն զինուորական երաժշտախումբը և սազանդարներ։
(Զ.) առ. 155. 3—2

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Գ. Յ. ԳԱՐԱԿԻՒԼԵԱՆ

(Նախկին օգնական Կամայեվի)
Վերադառնալով արտասահմանից վերսկսել է հիւանդների ընդունելութիւնը
Ամեն օր՝ առաւօտեան ժ. 9—1½-ը և երեկ. ժ. 4—7-ը։
Վելեամինովսկայա փողոց № 4, բն. 3.
առ. (Ա. Օ. Մ.) 129. 50—6

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Մ. Ի. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

Օգնական Prof. Posner-ի

Ընդունում է միզասեռական (վեներական) հիւանդներին Բերլինի իր խորհրդակցական կաբինէտի և պրոֆ. Պօզների կլինիկայի մէջ։ Տալիս է նաև խորհուրդներ միւս մասնագիտութիւնների վերաբերեալ։
Հասցէն՝ D-r Muradoff Berlin. Iohannisstr. 15 (an der Friedrichstrasse). Telefon amt Norden 113—19.
(Կ.) առ. 830. 0—12

ԲԵՐԼԻՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ

Ներքին հիւանդութիւններ՝ առանձնապէս կրծքի, ԹՈՔԱՑԻ և սրտի։ Բժշկութիւն նաև ՑՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՆՆԵՐՈՎ, ՌԵՆՏԻ պրէպարատներով և վիբրաքուժական միջոցով՝ ՊՆԵՎՄՕՏՕ-ՌԱԿՍՈՎ.
Ընդունելութիւնը ամեն օր, առաւօտեան ժամը 9—1-ը և երեկոյեան ժամը 5—8-ը։
Չքաւորներին առ. ժամը 9—10-ը ձրիաբար։
Սոլոլակ, Բէհբութեան փող. № 23 (անկիւն Դանովսկայայի)։ Հեռախօս 7—92.
(Ա. Օ.) առ. 92. 100—14

ԲԺԻՇԿ

Յ. Մելիք-Նուբարեան

Ներքին և երեխաների հիւանդութիւնների, առանձնապէս թոքերի։
Թոքախտի բժշկութիւնը տուբերկուլինով և պնևմատօրակսով։
Ընդունելութիւնը ՆՈՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՈՒՄ
Ամեն օր (առաւօտեան 12—1 ժ. (երեկոյեան 5—7 ժ.
Սօլօլակ, Ռտիշչեվսկայա 10 (Լերմօնտովսկ. դէմառ դէմ(?)).
(Ե. Հ. Կ.) առ. 746. 100—59

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՀՐՈՎԱՐՏԱԿ

Ողորմութեամբն Աստուծոյ Մենք՝ Նիկոլայ Երկրորդ, Կայսր և Ինքնակալ համայն Ռուսիոյ, Թագաւոր Լեհաստանի, Մեծ Իշխան Ֆինլանդիայի և այլն, և այլն, և այլն՝ յայտարարում ենք Մեր բոլոր հաւատարիմ հպատակներին.

Ամենաբարձրեալի կամքով երեք դար առաջ մարեց Ռուս երկրի հիմնադիր Ռիւրիկօվիչների Արքայական Տոհմը։ Ծանր արհաւիրքներ թափվեցին Մեր Հայրենիքի գլխին. խռովութիւնն ու անտէրութիւնը պատեցին Ռուսիային. օտար երկրացի թշնամիները ներս խուժեցին նրա սահմանները։ Նախաթոռ Մոսկվան իր սրբութիւններով հանդերձ ընկաւ թշնամու ձեռքը. Բայց Ռուսաստանին սպառնացող մեծագոյն վտանգի վախճանում Ամենակարող Տէրը անթող չարեց նրան Իր մեծ ողորմութեամբ. Տրոյցկի-Սերգիէվսկի մայր վանքի հովանու տակ միացած հոգով արի ռուս մարդկանց կոչին ոտքի ելաւ ռուս ժողովուրդը հայրենիքը պաշտպանելու համար և Աստուծոյ ողորմութեամբ յաղթեց թշնամուն, ազատեց Մոսկվան թշնամու տիրապետութիւնից։ Այնուհետև Գումարված Զէմստվային Մեծ ժողովը 1613 թ. փետրվարի 21-ին միաձայն Թագաւոր ընտրեց Ռիւրիկի և ս. Վլադիմիրի Թագաւորական Տոհմի արիւնակից Միխայիլ Ֆէօդօրօվիչ Ռոմանօվին. Երկար տատանումից ու ջերմ աղօթքից յետոյ Մեր պատանի Նախորդը, իր մօր՝ միանձնուհի Մարֆայի օրհնութեամբ և ստանձնեց Թագաւորական ծառայութեան ծանր բեռը։

Այն ժամանակից մինչև այժմ Արարչի Նախախնամութիւնը պաշտպանում ու հզօրացնում է Մեր պետութիւնը։ Ռուսական Գայիսոնի Մեր Թագակիր Նախորդների և Ռուսաստանի բոլոր հաւատարիմ զաւակների համերաշխ աշխատանքով առաջացաւ ու ամրապնդվեց Ռուսական Տէրութիւնը. Յաճախակի ենթարկվեց Մեր Հայրենիքը փորձութիւնների, սակայն ռուս ժողովուրդը, հաստատ իր ուղղափառ հաւատին և ուժեղ հայրենիքի ջերմ սիրով ու իր Թագաւորներին տածած անձնազոհ հպատակութեամբ, յաղթահարում էր աղէտները և ելնում նրանցից վերածնված ու ամրապնդված. Մոսկովեան Ռուսիայի նեղ սահմանները ընդարձակվեցին, և Ռուսական Կայսրութիւնը ներկայումս դասվում է աշխարհի առաջին մեծ պետութիւնների շարքում. Մեր սիրեցեալ ժողովրդի հետ անխախտ միութեամբ յոյս ունենք այսուհետև ևս տանել Տէրութիւնը ժողովրդական կեանքի խաղաղ ընթացքով.

Մի հայեացք ձգելով անցած երեք դարերի վրա, Մենք տեսնում ենք նրանց բովանդակ տարածութեան վրա Ռուսաստանի լաւագոյն զաւակների քաջարի գործերը, որոնք չը խնայեցին նրա համար ոչ աշխատանք, ոչ սեփականութիւն, ոչ անգամ իրանց կեանքը. Թող նրանց սրբազան յիշատակը անմոռաց լինի մայր երկրի տարեգրութեան մէջ.

Եւ Ռոմանօվների Տան 300-ամեայ Թագաւորութեան համաժողովրդական տօնակատարութեան այսօրվայ հանդիսաւոր օրը Մեզ հաճելի է երախտագիտութեան խանդաղատանօք կենտրոնացնել Մեր ուշադրութիւնը Ռուսաստանի Ցարերի և բոլոր հաւատարիմ հպատակների Ռուսաստանին մատուցած ծառայութիւնների վրա.

Մեծ են ուղղափառ եկեղեցու հովուապետների և հայրերի ծառայութիւնները, որոնք լուսաւորեցին Ռուսիան ճշմարիտ հաւատի լոյսով և որոնք հռչակեցին նրա անունը բարեպաշտութեան ու քրիստոնէական սիրոյ մեծագործութիւններով.

Ռուսական մեծափառ ազնուականութիւնը իր արիւնով է ապացուցել Հայրենիքին նուիրված լինելը և պետական կարգաւորման աշխատանքներում անդաւաճանօրէն տուել է քաղաքացիական արիութեան վեհ օրինակ, առանձնապէս գիւղացիների ճորտութիւնից ազատագրվելու յիշատակելի տարում.

Փառքի ու մեծութեան միախառնութեամբ հանդէս է գալիս Հաւատի, Գահի և Հայրենիքի պաշտպան ռուս զօրականի կերպարանքը։ Ռուսական քրիստոսասէր զօրականութեան անսահման արիութիւնն ու իր պարտականութեան անյողդողդ անձնուիրութիւնը պաշտպանել են Ռուսիան թշնամուց և այժմ ծառայում են կարծր վահան թշնամու արշաւանքի դէմ.

Շատ յամառ ու ազնիւ աշխատանք են գործ դրել Տէրութեան կարգաւորման գործում և Մեր ծառայող մարդիկ առանց կոչումի ու գիրքի խտրութեան։ Գիտութիւնների, գրականութեան ու գեղարուեստի ասպարէզում նշանաւոր ռուս մարդիկ վաստակել են պատուաւոր անուններ, և նրանց երկերը, որ գրաւեցին համայն աշխարհի ուշադրութիւնը, բարձր գնահատութիւն ստացան ոչ միայն Մեր հայրենիքում, այլ և նրանից շատ հեռու։ Գիւղատնտեսութեան, առևտրի ու արդիւնաբերութեան խաղաղ ասպարէզում աչքի ընկան տոկուն աշխատանքի ու լայն ձեռներէցութեան ռուս մարդիկ, որոնք եռանդուն ջանքերով ստեղծեցին Ռուսաստանի տնտեսական հզօրութիւնը. Անթիւ ու անհամար են Ռուսաստանի տասնեակ միլիօնաւոր հողագործների ծառայութիւնները, որոնց աշխատանքով ու համբերատարութեամբ բարեկարգվում է երկրագործութիւնը և բազմապատկվում են ժողովրդական հարստութեան հիմնական աղբիւրները.

Երախտագիտօրէն յիշելով Հայրենիքի բարիքի համար աշխատողներին, հրաւիրում ենք Ռոմանօվների Տան Թագաւորութեան չորրորդ դարի շէմքին Մեր բոլոր հաւատարիմ հպատակներին Մեզ հետ միասին աղօթքներ վերառաքել Ամենաբարձրեալին Մեր Թագակիր Նախորդների և բոլոր նրանց հոգու հանգստեան համար, որոնց Մեր Հայրենիքը պարտական է իր հզօրութեամբ ու մեծութեամբ։ Թող հանգուցեալների քաջագործութիւնների խնկելի յիշատակը պատգամ ծառայէ ապագայ սերունդների համար, և թող ի մի խմբէ Մեր Գահի շուրջ բոլոր հաւատարիմ հպատակներին՝ նոր աշխատանքների ու նոր յաղթութիւնների համար ի փառս ու բարեկեցութիւն Ռուսաստանի.

Ցանկանալով ըստ արժանոյն յաւերժացնել ներկայ հանդիսաւոր օրը և անմահացնել այն ժողովրդական յիշողութեան մէջ, Մենք բարւոք համարեցինք ողորմածութիւններ տալ Մեր հպատակներին, որի մասին հրաման արձակեցինք կառավարիչ սենատին ազդարարելու ի լուր բոլորի.

Թող անսպառ լինի Տիրոջ առատ օրհնութիւնը Մեր և Մեր սիրելի հպատակների վրայից. Թող հզօրացնէ Ամենագէտ Աստուածը Ռուս երկիրը և թող Մեզ ույժ պարգևէ՝ բարձր ու պինդ բռնելու Հայրենիքի հինաւուրց պանծալի դրօշակը.

Տրված է Ս.-Պետերբուրգում, փետրվարի 21 ին 1913 թ., Մեր Թագաւորութեան XIX տարում.

Իսկականի վրա Նորին Մեծութեան սեփական ձեռքով ստորագրված է՝

«ՆԻԿՈԼԱՅ»

ՌՈՄԱՆՕՎՆԵՐԻ ՏԱՆ 300-ԱՄԵԱԿԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

21 փետրվարի

Պետերբուրգ.—Մայրաքաղաքը զարդարված է ամենահոյակապ կերպով. Եկել են ազնուականութեան, քաղաքների, զեմստվօների հարիւրաւոր պատգամաւորութիւններ, տասնեակ հազարաւոր մարդիկ, որոնք կամենում են մասնակցել հանդէսներին. Բոլոր հիւրանոցները ու իջևանատեղիները լի են. Գնացքները գալիս են ծայրից ծայր լի. Պատգամաւորներին յատկացվում են յատուկ շինութիւններ. Եկել են գարձեալ ռուս ժողովրդի միութեան 2000 անդամ նշաններով հանդէսներին մասնակցելու համար. Եկաւ նաև Անտիոքի պատրիարքը և իջևանեց օբէր-պրօկուրօրի տանը. Եկել են նոյնպէս մի քանի տասնեակ արտասահմանեան թղթակիցներ, որոնք յատկապէս ուղարկված են այս հանդէսներին.

Պետրոս-Պօղոսի անուան տաճարում կատարվեց հանդիսաւոր հոգեհանգիստ Թագաւոր Կայսրի, Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդօրօվնայի, Նորին Մեծութեան Օգոստափառ Աղջիկների, Մեծ Իշխանների և Մեծ Իշխանուհիների ներկայութեամբ. Աստուածպաշտութեան կարգը կատարեցին Անտիոքի պատրիարքը, Տրիպօլի, սերբիական, Պետերբուրգի, Կիէվի միտրօպօլիտները, 16 արքեպիսկոպոս, եպիսկոպոս՝ պալատական քահանաների հետ միասին.

Միապետական կազմակերպութիւնների համառուսական համագումարում միտրօպօլիտ Ֆլավիանը հոգեհանգիստ կատարեց Կայսերական Նախորդների համար. Անտիոքի պատրիարքը ողջունեց համագումարը և երկար տարիներ մաղթեց Թագաւոր Կայսրին և բարգաւաճում մեծ Ռուսաստանին.

Թագաւոր Կայսրը ամենաողորմածաբար, յատուկ հրովարտակով, շնորհեց Կիէվի, Մօսկվայի, Պետերբուրգի և Կազանի հոգևոր ճեմարաններին Կայսերական կոչվելու իրաւունք.

Գործակալութեան տեղեկութիւնների համաձայն բազմաթիւ քաղաքներում, ինչպէս և արտասահմանեան դեսպանատան եկեղեցիներում կատարվել են հոգեհանգիստներ ի Տէր հանգուցեալ բոլոր Կայսրների և Կայսրուհիների համար. Բոլոր քաղաքները ընդունել են տօնական կերպարանք, զարդարվել են դրօշակներով, կանաչով. Ազատել են բանտարկութիւնից և տուգանքներից պարտադիր որոշումները խախտելու համար պատժված անձանց.

Բարձրագոյն ռեսկրիպտով Կովկասի փոխարքայ կոմս Վօրօնցօվ-Դաշկովին շնորհվեց Ալէքսանդր II, Ալէքսանդր III և ներկայումս Թագաւորող Թագաւոր Կայսրի եռակի ականակուռ պատկերը. Ռեսկրիպտը վերջանում է այս խօսքերով՝ «եւ խորապէս ձեզ յարգող ՆԻԿՈԼԱՅ»:

Ծովային և զինուորական միւստրները թեթևացրին յանցաւորների պատիժները.

—

Պետերբուրգ.—Մայրաքաղաքը զարթնեց տօնական տրամադրութեամբ. Գեղեցիկ արևոտ օրը, ասես, ինքն ևս մասնակցում էր հանդէսին. Փողոցներում վաղ առաւօտից տիրում է կենդանութիւն. Պետերբուրգի մռայլ տները անճանաչելի են. Մինչև իսկ կենտրոնից հեռու տեղերը զարդարված են դրօշակներով. Կանաչազարդ պատշգամբներից կախված են գորգեր. Տօնական տրամադրութեամբ ամբոխը գնում է լրագիրներ, Բարձրագոյն հրովարտակը տպած յաւելուածները. Յօբելեանական նշաններն ու ազգային դրօշակները ձեռքից ձեռք են խլվում. Ամենքը աճապարում են դէպի քաղաքի կենտրոնը՝ Նէվսկիին մօտիկ. Մարդկանց հոսանքը վերածվում է խիտ լավայի. Բայց և այնպէս զգալի է, որ ինքը ազգաբնակութիւնը աշխատում է, որպէսզի կարգ ու կանոնը չը խախտվի. Առանձնապէս շատ է բազմութիւնը Կազանի տաճարի, Պալատական հրապարակի և Մօրսկայա փողոցի մերձ տեղերում. Փողոցներումն են ազգաբնակութեան բոլոր խաւերը. Ոչ միայն Պետերբուրգն է այդտեղ, այլ և գաւառը, որտեղից բացի պաշտօնական

պատգամաւորութիւններից եկել են հազարաւոր մարդիկ. Ուսանող երիտասարդութիւնը, զինուորականները, բանւորները, պճնազարդ ամբոխը—այս ամենը մի ամբողջութիւն են կազմում մի ընդհանուր տրամադրութեամբ համակված։ Զգալի է մեծ ժողովրդական տօն։

Զորահանդէսին մասնակցելու համար բերվել են Պետերբուրգի բոլոր զորամասերից զորքեր։ Զորքերը շարքերով կանգնած են, Ձմերային Պալատից մինչև Կազանի տաճարը։

Առաւօտեան ժամը 11-ին 21 թնդանօթային պարպումը ազդարարեց մայրաքաղաքին, թէ յոբելեանի հանդէսը սկսվում է։

Հանդիսաւոր պատարագի ժամանակ Կազանի տաճարը եկան եկեղեցական թափօրները, որոնք հոյակապ պատկեր էին ներկայացնում իրանցից։ Պայծառ արևի շողերից երփներանգ փայլում էին օդում խաչ ու խաչվառները, դրօշակները ծածանվում էին մարդկային հոսանքից բարձր։

Ժամը 11-ին Կազանի տաճարը եկան պատարագ մատուցանելու ու մաղթանք կատարելու համար Անտիոքի պատրիարք Գրիգորին, Տրիպոլիսի միտրոպոլիտ Ալէքսանդրը, սերբիական միտրոպոլիտ Դիմիտրին, Պետերբուրգի և Լադոժի միտրոպոլիտ Վլադիմիրը, Կիէվի և Գալիցիայի միտրոպոլիտ Ֆլավիանը, արքեպիսկոպոսներ և եպիսկոպոսներ։ Եկան պատարագի սկզբին պալատական կանայք, դիպլոմատիկան մարմինը, մինիստրների խորհրդի նախագահը կնոջ հետ, Պալատի ժամ. մինիստր իշխան Կօչուբէյ, ներքին, արտաքին գործերի, զինուորական, ծովային, առևտրի, ժող. լուսաւորութեան, ճան. հաղորդակցութեան մինիստրները, պետական կօնտրօլը, երկրագործութեան գլխաւոր կառավարիչը, Նորին Մեծութեան դիւանապետը, Պետական Խորհրդի նախագահ Ակիմովը, Պետ. Խորհրդի և Դումայի անդամները Ռօձեանկօյի գլխաւորութեամբ, սենատորներ, պատուաւոր խնամակալներ, Պալատի առաջին և երկրորդ պաշտօնեաները, Կայսրուհու շքախմբի անձինք, գեներալ ու գլխաւոր շտաբների պետերը, օգոստափառ զօրահրամանատարի օգնականը, զորամասերի հրամանատարներ, Պետերբուրգի քաղաքապետը և նահանգապետը, ազնուականութեան նահանգական ու գաւառական պարագլուխները, Պետերբուրգի նահանգի նահանգական ու գաւառական զէմստվային վարչութիւնների նախագահները, քաղաքագլուխները, Պետ. քաղ. վարչ. անդամները, Դումայի ձայնաւորները, Պետ. նահ. գաւառական քաղաքագլուխները, ազնուականութեան, զէմստվօյի և քաղաքների, Ֆինլանդիայի պատգամաւորութիւնները, այլազգի ազգաբնակութեան, վաճառականութեան ներկայացուցիչները, զինուորական պատգամաւորութիւններ, շրջանային տանուտէրներ, Պետ. Նահանգական շինական ազգաբնակութեան ներկայացուցիչները. յոբելեանը կազմակերպող մասնաժողովը ամբողջ կազմով. Տաճարի մուտքի առաջ դրված էր պահակախումբ պալատական գնդից։

Ժամը 11-ին սկսվեց պատարագը, որին եկան Մեծ Իշխանուհիները և Մեծ Իշխանները։ [illegible]

[illegible] աւագ սարկաւագը բարձրաձայն կարդաց Բարձրագոյն մանիֆէստը. Սկսվեց հանդիսաւոր մաղթանքը, որ կատարում էին Անտիոքի պատրիարքը, միտրոպոլիտը՝ պատրիարքների, արքեպիսկոպոսների, եպիսկոպոսների և այլ հոգևորականութեան հետ. Առաջին օրհներգը արտասանեց Անտիոքի պատրիարքը, որև կարդաց աւետարանը արաբերէն լեզուով. Երբ կարդացվում էր աղօթքը ծնկաչոքութեամբ, բոլորը՝ Օգոստափառ Կայսրը և Օգոստափառ Ընտանիքը ծունկ չոքեցին. Երբ որ աւագ սարկաւագը բացագանչեց արեշատութիւն Նոցին Մեծութիւններին և ամբողջ Կայսերական Տան, հանդիսի զօրքը տուեց զինուորական պատիւ, թնդացին ողջանջեցին զանգերը, որոտացին թնդանօթները. Ժամերգութիւնը վերջանալուց յետոյ Նոցին Մեծութիւնները երբ տաճարից դուրս եկան, բոլոր եկեղեցական դրօշակները խոնարհեցրին զինուորական թմբկահարութեամբ. Նոցին Մեծութիւնները և Կայսերական Ընտանիքը նոյն կարգով վերադարձան Ձմերային Պալատը. Փողոցներում առաջ անցան բազմաթիւ եկեղեցական թափօրներ, բոլոր եկեղեցիներում կատարվեցին մաղթանքներ. Ամեն տեղ ծով բազմութիւն. Մայրաքաղաքի ամենաչքաւոր բնակիչներին երեք օր ձրի ճաշ կը տրվի, ամեն անգամ մինչև 10,000 հոգու. Ժամը 3-ից սկսեցին ժամանել Ձմերային Պալատը այն անձինք, որոնք մատուցելու էին շնորհաւորութիւններ. Ժամանողները անցան կօնցերտային դահլիճը, որտեղ դասաւորվեցին խմբերով. Առաջին տեղը կանգնած էին ուղղափառ հոգևորականութեան բարձր ներկայացուցիչները. այդ կարգում նոյնպէս կանգնած էին այլակրօն հոգևորականութեան ներկայացուցիչները. Ապա մինիստրների խորհուրդը, Պետական Դումայի անդամները, կառավարիչ սենատը, Պետական Խորհուրդը՝ գլուխ ունենալով Ակիմովին. Ժամը 4-ին մօտ մատուցին շնորհաւորութիւններ Անտիոքի պատրիարքը, Սերբիայի միտ- [illegible] րոպոլիտը, Բուխարայի էմիրը, Խիվայի խանը, մոնղոլական դեսպանութիւնը. Ժամը 4-ին Նոցին Մեծութիւնները Օգոստափառ Ընտանիքի հետ անցան կօնցերտային դահլիճը. Առաջին շնորհաւորութիւնները մատուցին սինոդի անդամները և այլ պատգամաւորութիւնները։

—

Պետերբուրգ.—Երբ Նոցին Մեծութիւններին շնորհաւորում էին Պետական Դումայի անդամները, Ռօձեանկօն բաղդ ունեցաւ դիմել Թագաւոր Կայսրին մի ճառով։

Շնորհաւորողները մօտենում էին Նորին Մեծութեան, իսկ Կայսրուհիների ձեռքը համբուրում էին։

Ամբողջ օրը մայրաքաղաքը ուրախութեան մէջ էր։ Ազատ թողվեցին բանտերից պարտատէր որոշումները խախտող անձինք։ Շտապով կազմվում են աւմնիստիային ենթարկվող բանտարկեալների ցուցակները։

Նոցին Մեծութիւններին շնորհաւորող երկսեռ անձերի համար պատրաստված են յատուկ նշաններ կրծքներին կրելու համար. այդ նշանները կրելու իրաւունքը մահվան դէպքում անցնում է տոհմի աւագ որդու ներկայացուցչին։

Քաղաքային դումայի դահլիճում կայացաւ խնճոյք ի պատիւ հանդէսներին եկած քաղաքագլուխների և զեմստվային գործիչների։ Ներկայ էին մօտ 1000 հոգի։ Նախաճաշից յետոյ տեղի ունեցաւ համերգ յայտնի արտիստների մասնակցութեամբ։

Բուխարական էմիրը 5000 ռուբլի ուղարկեց քաղաքապետին՝ Պետերբուրգի աղքատներին բաժանելու համար։

Բարձրագոյն հրովարտակի համաձայն, մայրաքաղաքի բանտերից սկսել են ազատել նրանց, որոնց վրա տարածվում է ամնիստիան։ Այսօր ազատ թողին մօտ 2000 հոգու։

Պետ. Հեռ. Գործակալութիւնը ստացել է բազմաթիւ հեռագիրներ զանազան քաղաքներից ու տեղերից նշանաւոր յոբելեանի հանդիսաւոր տօնակատարութեան մասին։

Մայրաքաղաքի թատրօններում կայացան հանդիսաւոր ներկայացումներ։

Յօբելեանի առթիւ համակրութեան յօդուածներ են տպում Պարիզի, Բեռլինի, Վիէննայի, Լօնդօնի, Տօկիօյի մամուլի օրգանները։

—

Ցարսկոյէ-Սէլօ.—Քաղաքը շքեղօրէն զարդարված է գիրլեանդներով ու դրօշակներով. Շատ շէնքեր զարդարվել են ազգային գոյների կտորներով. Բոլոր եկեղեցիներում կատարվեցին հանդիսաւոր հոգեհանգիստներ ի Տէր հանգուցեալ Ռոմանովեան Թագաւորների յիշատակին։

—

Բէլգրադ.—Ռոմանօֆների Տան յոբելեանի առթիւ Թագաւորութեան բոլոր եկեղեցիներում կատարվեցին հոգեհանգիստներ հանգուցեալ Կայսրների համար։

—

Սօֆիա.—Լրագիրները տպում են համակրական յօդուածներ ռուս ժողովրդի հասցէին, մատնանշելով այն առաջադիմութիւնը, որին Ռուսաստանը հասաւ Ռոմանօֆների Թագաւորութեան ժամանակ. շնորհակալութիւն են յայտնում Ազատարար - Թագաւորին. Բոլգարները աղօթում են Թագաւոր Կայսրի առողջութեան և Ռուսաստանի ու սլաւոնների բարեկեցութեան համար։

—

Սօֆիա.—Ազգային ժողովը որոշեց դիմել, Պետական Դումայի ողջոյնով Ռոմանօֆների Տան 300 ամեայ յոբելեանի առթիւ։

—

Ռակիւ.—Ռոմանօֆների Տան 300-ամեայ թագաւորութեան յոբելեանի առթիւ կատարվեց հանդիսաւոր հոգեհանգիստ հանգուցեալ Թագաւորների յիշատակին. Հոգեհանգիստներ կատարվեցին սերբերից նուաճված երկիրների բոլոր եկեղեցիներում։

ՌՈՄԱՆՕՎՆԵՐԻ ՏԱՆ 300-ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Կովկասի մայրաքաղաք Թիֆլիսը ևս փետրվարի 21-ին, ամբողջ Ռուսաստանի հետ, ամենաշքեղ կերպով տօնեց Ռոմանօֆների Տան Թագաւորութեան 300-ամեայ յոբելեանը։

Կաշխատենք սեղմ, սակայն լրիւ տալ այդ տօնակատարութեան իսկական պատկերը։

Գլխաւոր հանդիսատեղը ի հարկէ Գոլովինսկի պրօսպէկտն էր, սկսած Երևանեան հրապարակից ու Դվօրցօվայա փողոցից և վերջացած մինչև Օլգինսկի ու Ծղնէթի փողոցների բերանները։

Դեռ առաւօտեան վաղ ոստիկանութիւնը փակել էր բոլոր այն մուտքերը, որոնք մտնում են Գոլովինսկի պրօսպէկտը, և թոյլ էր տալիս միմիայն պաշտօնական անձանց և ոստիկանապետի տուած տոմսերը ունեցողներին։

Ժամը 10-ից սկսվեց Թիֆլիսի կրթական հաստատութիւնների սաների գալը, որոնք դպրոցական երաժշտախմբերի նուագածութեամբ հերթով եկան Բարեատինսկի փողոցի կողմից և գրաւեցին համապատասխան տեղեր՝ գլխաւորապէս փոխարքայի պալատին մօտ. եկան նաև օրիորդաց կրթական մի քանի հաստատութեան սանուհիները, որոնց կանգնեցրին պալատի շինութեան ներքին մասում, իսկ զօրքերը—Թիֆլիսի բոլոր զօրամասերից—շարք-շարք նոյնպէս ամեն մինը իր երաժշտախմբով կանգնեց Արքունական թատրօնից սկսած մինչև Օլգինսկի և Ծղնէթի փողոցների ծայրերը։

Շուտով ընդարձակ Գոլովինսկի պրօսպէկտը մի ծայրից միւսը իրանից ներկայացրեց գեղեցիկ տեսարան աշակերտների և զօրքերի զգեստների փայլով։ Սրանց ետևում մայթերի վրա առատաձեռնաբար, ամբողջ զօրահանդէսի ընթացքում, թոյլ տուին կանգնել և ժողովրդին, որ վերջում հասաւ տասնեակ հազարաւոր մարդկանց։

Մինչև այդ առ. ժ. 10-ից Ալէքսանդրո-Նեվսկի զինուորական տաճարում անթիւ զինուորական և քաղաքացիական ու զանազան պաշտօնեաների ներկայութեամբ մատուցվեց հանդիսաւոր պատարագ։ Այստեղ պատարագիչն էր Վրաստանի էկզարխ Ինոկենտի արքեպիսկոպոսը մի քանի եպիսկոպոսների և ուղղափառ հոգևորական դասի սպասաւորութեամբ։

Սիոնի մայր տաճարում պատարագը մատուցեց Գօրիի եպիսկոպոս Անտօնին՝ եկեղեցին լի առաւելապէս ռուս քաղաքացիների ներկայութեամբ։

Պէտք է յիշենք նաև, որ առաւօտեան քաղաքային դումայի դահլիճում կատարվեց մաղթանք ներկայութեամբ իրաւասուների, վարչութեան անդամների, քաղաքագլխի անձնափոխանորդի և այլոց։ Այստեղ մաղթանքը աւարտվելուց յետոյ բոլորեքեան դուրս եկան Երևանեան հրապարակը, ուր արդէն գլուխների ծով էր, միանալու Սիոնի տաճարից եկող եկեղեցական թափօրին։

Եւ ահա ժամը 11-ից փոքր ինչ անց՝ այդ թափօրը սկսեց իր շքեղ երթը Սիոնի տաճարից դէպի զինուորական գլխաւոր տաճարը։ Եկեղեցական թափօրի առաջից տանում էին «Ս. Նինայի խաչը» մեծադիր պատկերը, յետոյ ս. Մարիամի և ապա շատ մեծ ու փոքր սրբապատկերներ։ Թափօրին մասնակցում էին երկու երգեցիկ երկսեռ խմբեր։ Անցնելով Երևանեան հրապարակը թափօրը, աւելի ստուարանալով, մտաւ Դվօրցօվայա փողոցը, իսկ այստեղից հանդէսով՝ զինուորական տաճարը։

Զինուորական տաճարում հակիրճ արարողութիւնից յետոյ ժամը 12-ից անց եկեղեցական թափօրը դուրս եկաւ տաճարի բակից էկզարխի առաջնորդութեամբ միևնոյն կարգով։

Թափօրը կանգնեց կօմենդանտական վարչութեան առաջ, ուր շինված էր մի բարձրաւանդակ, որտեղից կարդացվեց Կայսերական հրովարտակը։ Այստեղ էկզարխը ամբողջ հոգևորական դասի հետ կատարեց հանդիսաւոր գոհաբանական մաղթանք, արեշատութիւն մաղթելով Թագաւոր Կայսրին և Կայսերական Գերդաստանի անդամներին։ Կայսերական հրովարտակի ընթերցման ժամանակ (կարդաց իր զիլ ու ուժեղ ձայնով Վէրայի եկեղեցու աւագ սարկաւագը) զինուորական տաճարի բակից դէպի օդը պարպվեց երկու համազարկ։ Թէ եկեղեցում պատարագի վերջին և թէ մաղթանքի ժամանակ ներկայ էր կոմսուհի Եւլիզավէտա Անդրէևնա Վօրօնցօվա-Դաշկօվան։ Ինքը կոմս Ի. Ի. Վօրօնցօվ-Դաշկօվը տկարութեան պատճառով անկարող եղաւ, բժիշկների խորհրդով, ներկայ գտնվել այդ օրը։ Իսկ օրվայ առթիւ զօրքերի ընդհանուր հրամանատարութիւնը յանձնել էր իր ներկայացուցիչ հեծելազօրի գեներալ Կօնդրատօվիչին, որը և իր շքախմբով անցաւ ամբողջ զօրքերի և աշակերտների շարքերի միջով։

Ժամը 1-ի մօտերը սկսվեց զօրահանդէսը։ Պատշաճ ձևականութիւնից յետոյ Կօնդրատօվիչը զօրքերի առաջ ի պատիւ Թագաւոր Կայսրի «ուրա» գոչեց։ Վայրկենաբար պրօսպէկտի ամբողջ տարածութեամբ հնչեցին երաժշտախմբերի նուագած «Տէր, պահեա զԿայսրն մեր» օրհներգը, որի ժամանակ զինուորականները տուին հարկաւոր պատիւը, իսկ քաղաքացիք վերցրին իրանց գլխարկները։

Ապա գեն. Կօնդրատօվիչը իր շքախմբով կանգնեց պալատի դիմաց և թոյլ տուեց անցնել իր առաջից բոլոր զօրամասերին, իւրաքանչիւրը իր դրօշակով ու երաժշտախմբի նուագածութեամբ։ Առաջինը անցաւ փոխարքայի թիկնապահ կօզակների հեծելագունդը գեղեցիկ կարմիր զգեստներով։ Յետոյ ինկէրները, կաղէտները, գնդակաւորներ և թնդանօթաձիգ վաշտերը և այլն և այլն։ Եւ այդպէս երաժշտախմբի նուագածութեամբ զօրքերը շարան-շարան անցնում են մէկ ու կէս ժամ։ Վերջում նոյնպէս կանոնաւոր քայլերթով անցան կրթական հաստատութիւնների աշակերտները գար- [illegible]

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՌՈՄԱՆՕՎՆԵՐԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՏՈՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ *)

II

[illegible] պաշտպանման մասին և խնդրելու զինուորական օգնութիւն ընդդէմ Թիւրքերի, որոնք 40,000 զօրքով Սարը Մուստաֆա փաշայի հրամանատարութեամբ յարձակումն էին գործել։ Իրանց աղերսագրի մէջ հայերը յայտարարում էին իրանց՝ Նորին Կայսերական Մեծութեան ժամանակաւոր հպատակներ։ Կայսրուհին պատասխանեց մի հրովարտակով, գրված 1726 թ. փետրվարի 22-ին յանուն Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, իւղբաշիների, մէլիքների և ամբողջ հայ ժողովրդի, որի մէջ յուսադրում էր նրանց իր կայսերական շնորհներով, իսկ պատգամաւորներին բերանացի խոստացաւ օգնել և ուղարկել վրաց թագաւոր Վախտանգին և գեներալ իշխան Դոլգօրուկովին բազմաթիւ զօրքերով։

Հետևեալ տարին (1727 թ.) հայերը նորից ուղարկեցին Բաղի-Իւզբաշուն և Քեօխվա Ջէլէբուն՝ խնդրելու զօրք ուղարկել և ազատել իրանց։ Նոյնը կրկնեցին 1729 թ.։

1728 թ. Լեհաստանի հայերը միջնորդեցին թոյլ տալու իրանց փոխադրվել Ռուսաստան և Դերբենդի մօտ։ Կայսր Պետրոս II տուեց այդ թոյլտուութիւնը։

*) Տես «Մշակ» № 40.

[illegible] ջանել աղջիկ էր, ի նշան յարգանաց առ նրա պապը, նշանակեց իր մօտ Ֆրէյլինայի պաշտօնում։ Սակայն չը նայելով այս բոլոր համակրութիւններին Մեծն Պետրոսի անմիջական յաջորդները լքեցին այն գաղափարները, որոնցով մեծ ռեֆօրմատորը ղեկավարվում էր։ Եւ միայն Եկատերինա II մեծ կայսրուհին համակվեց այդ գաղափարներով և ծրագրեց ընթանալ Մեծն Պետրոսի գծած շաւղով։ Նա, կայսրուհին, նորից իր ձեռքն առաւ Հայաստանը ազատելու գաղափարը։ Եւ նոյն իսկ Հայաստանի ապագայ իշխանը յանձին իշխան Պոտեմկինի պատրաստ էր։ Մեծ կայսրուհու ծրագրի իրագործման մեծապէս նպաստում էր և Արղութեան-Երկայնաբազուկ իշխանական տոհմի փառաւոր ներկայացուցիչ Յովսէփ արքեպիսկոպոս Արղութեանը, որ Ռուսաստանի հայոց առաջնորդ էր կարգված։ Ճիշդ է, Եկատերինայի նա չյաջողվեց ազատել Հայաստանը, հիմնել հայկական իշխանութիւն՝ ռուսական Արծուի հովանու ներքոյ, բայց նրա ջանքերը, կատարված այդ ուղղութեամբ, միշտ յիշատակելի կը մնան պատմութեան մէջ։

Իր թագաւորութեան առաջին տարիները կայսրուհին, զբաղված Ռուսաստանի ներքին գործերով և արևմտեան պետութիւնների հետ ունեցած յարաբերութիւններով, ստիպված էր թողնել արևելեան խնդիրը, չը կամենալով յարուցանել Պարսկաստանի կասկածները. բայց երբ նա յայտնեց Թիւրքիային առաջին պատերազմը, վերանորոգեց իր յարաբերութիւնները Արևելքի քրիստոնեայ ազգերի հետ։ Ուստի և իր հրովարտակի մէջ, որ տուեց պատերազմի առթիւ, նա ասում էր Թիւրքիայի քրիստոնեայ ազգերին. «Ցորդ»ում ենք ամենքին ընդհանրապէս և իւրաքանչիւրին մասնաւորապէս օգտվել ներկայ պատերազմի ժամանակ իրանց համար օգտակար հանգամանքներով՝ թօթափել լուծը և առաջվայ նման անկախութիւն ձեռք բերել»։

Բայց վերադառնանք Եկատերինա II-ի յարաբերութիւններին հայերի հետ և նրանց շնորհած արտօնութիւններին։

Նա ևս, ըմբռնելով Մեծն Պետրոսի նման, որ հայերը շատ օգտակար են արևելեան վաճառականութեան, կայսրութեան սահմանները Ասիայում պաշտպանելու և ընդարձակելու գործի մէջ, առանձին ուշադրութիւն դարձրեց հայերի վրա. մեծ բարեկամութիւն և շնորհներ էր ցոյց տալիս նշանաւոր հայ հոգևորականներին, իսկ հայ ժողովրդին տալիս էր զանազան արտօնութիւններ։ Նոյնը անում էին և նրա գլխաւոր աջակից գեներալ-ֆելդմարշալ իշխ. Գրիգորի Պոտեմկինը, որ միշտ միջնորդ էր հանդիսանում հայերի և կայսրուհիների միջև, իշխան Պլատոն Զուբովը և նրա եղբայր կոմս Վալերիան Զուբովը, որ Պարսկաստանի դէմ ուղարկված զօրքի հրամանատարն էր։

Եկատերինա II-ի թագաւորութեան օրով նոյնպէս հանդէս եկաւ Լազարեանների հռչակաւոր տոհմը։ Ինչպէս յայտնի է, Շահ-Աբաս I-ի օրով, Լազարեանները, վաճառականներ, ստիպվեցին գաղթել Հին-Ջուղայից՝ Նոր-Ջուղա, որտեղ նրանք պարապվում էին վաճառականութեամբ և մեծ հարստութիւն ձեռք բերին։ Այդ տոհմի ներկայացուցիչներից մինը՝ Ղազարը, Նազարի որդին, XVIII դարի սկզբում անցաւ Ռուսաստան և մատուցեց ռուսական գահին մեծ ծառայութիւններ, որի համար Եկատերինա կայսրուհին իր հովարտակի մէջ, տուած 1776 թ. նոյեմբերի 3-ին, ասում է. «Նրա նախնին՝ Մանուկ Լազարեվը, երբ Հայաստանում վերջացաւ արքայական ցեղը և այդ թագաւորութիւնը բաժանվեց զանազան տիրապետութիւնների, երկրի մի մասի տիրապետողն էր, իսկ նրա որդի Լազարը, Շահ-Աբաս II-ի ժամանակ, Սպահանում պալատի փողերանոցի գլխաւոր պետն էր և պետութեան գանձապետը. Նրա թոռը, նոյնպէս Լազար Լազարեան, Պարսկաստան եղած ժամանակ Նադիր-շահի կողմից շատ յանձնարարութիւններ ստացաւ, նոյնիսկ Ջուլֆայի քաղաքապետն էր. բայց երբ Պարսկաստանում խռովութիւններ և վտանգ ծագեցին, նա իր որդիներով հեռացաւ և իր գոյքով եկաւ մեր կայսրութիւնը. հաստատելով այստեղ բնակութիւն, հիմնեց նշանաւոր գործարան և միշտ իր որդիներով Մեզ շատ ծառայութիւններ մատուցեց, որի համար Մենք, երախտապարտ, շնորհեցինք նրան, Լազար Լազարեանին, նրա որդիներին և սերունդներին, Ռուսաստանի ազնուականութիւն»։

Պէտք է ասենք, որ այդ հրովարտակի մէջ յիշված ֆաբրիկան Լազար Լազարեանը հիմնել էր 1735 թ. Մոսկվայի նահանգի Բօգօրօդսկի գաւառում և այստեղ պատրաստում էին մետաքսեայ կերպասներ այնպիսի կատարելագործութեամբ, որ իշխան Պոտեմկինը, իշխան Զուբովը և ռուսաց արքունիքը՝ Բարձրագոյն հրամանով, մեծ պատուէրներ էին տալիս, որովհետև այդտեղ պատրաստվում էին ազնւական կերպասներ, պաստառներ՝ ֆրանսիականի գօբլէնի նման։ Այդ կերպասներով են ծածկված Պետերբուրգի շատ պալատների դահլիճները. այդ կերպասներից կայսրուհին ընծաներ էր ուղարկում եւրօպական արքունիքներին։

Պէտք է ասել, որ Լազարեաններից առաջ, նոր-ջուղայեցի մի այլ հայ վաճառական՝ Իգնատիոս Շահրիման անունով՝ Մեծն Պետրոսի ժամանակ մետաքս էր հայթայթում գանձարանի հաշւով շինված ֆաբրիկային։

Ռուսաց պատմութիւնը վկայում է, որ XVIII դարի կէսին հայերի միջոցով Ռուսաստանը ստացել է Պարսկաստանից և Թիւրքիայից անհամար գանձ և հարստութիւն՝ թանգագին մետաղներով և քարերով։

Եկատերինա II կայսրուհու օրով, Աստրախանի վրայով, Պետերբուրգ եկաւ Սաֆրազ անունով մի հարուստ հայ, որ իր ճանապարհորդութեան ժամանակ Հնդկաստանում ձեռք էր բերել մի ադամանդ, ազնւական չափով և փայլով, որ իր անզգին մեծութեամբ անգին էր։ Իշխան Գրիգորի Օրլովի միջոցով Սաֆրազը այդ ադամանդը ներկայացրեց կայսրուհուն, որ հրամայեց իմանալ գինը։ Սաֆրազը յայտնեց, որ ինքը գին նշանակել չէ կարող, այլ թողնում է իրա՝ կայսրուհու բարեհաճութեան։ Կայսրուհին չը կամեցաւ գին նշանակել և ասաց, որ շատ թանգագին լինելով՝ գնել չէ կարող, քանի որ պատերազմի պատճառով գանձարանը պէտք ունի դրամի։ Սակայն իշխան Օրլովը ինքը գնեց Սաֆրազից այդ ադամանդը 400,000 ռուբլով և նուիրեց կայսրուհուն։ Կայսրուհին

ձեալ նուագախմբերի նուագածութեամբ։

Զօրահանդէսի ղեկավարն էր կովկասեան գեներալ-շտաբի կառավարչի պաշտօնակատար գեն. Բէրխմանը։

Այդպիսով հանդէսը այստեղ վերջացաւ ուղիղ ժամը 3-ին, որից յետոյ պաշտօնական անձինք մեկնեցին պալատ, իսկ ժողովուրդը խուռն բազմութեամբ լցրեց ամբողջ Գոլովինսկի պրօսպէկտը, Դվորցովայա փողոցը և Երեւանեան հրապարակը։ Աշակերտութիւնը ցրվեց իր նուագախմբերի նուագածութեամբ։

Նոյն օրը հանդիսաւոր պատարագ մատուցվեց նաև Վանքի առ. եկեղեցում։ Պատարագից յետոյ եկեղեցու բակում Թիֆլիսի բոլոր հայ եկեղեցական-ծխական դպրոցների, Գայիանեան և Ցովհաննեան օրիորդաց և Ներսիսեան հոգևոր դպրոցի հոգաբարձութիւնների, մանկավարժական խմբերի և երկսեռ սաների, ինչպէս նաև հոծ բազմութեան ներկայութեամբ Եփրեմ եպիսկոպոս ամբողջ հայ հոգևոր դասի հետ կատարեց գոհաբանական մաղթանք, մաղթելով արեւշատութիւն Թագաւոր Կայսրին, Կայսրուհուն, Գահաժառանգին և Կայսերական Ընտանիքին։

Չենք կարող չը նկատել, որ մաղթանքը սկսվելուց առաջ եկեղեցու բակում ոչ մի կարգապահութիւն չը կար։

Գոլովինսկի պրօսպէկտում զօրահանդէսից յետոյ դէպի Կովկասի փոխարքայի պալատը դիմեցին ժողովրդական խմբեր։ Այսպէս օրինակ եկան Հաւլաբարից, Նախալովկայից և այլն։

Առանձին ուշադրութիւն էին գրաւում Թիֆլիս քաղաքի առևտրականներն և արհեստաւորները ազգային տարազներով ու դրօշակներով։ Սրանց մէջ ցոյց տրվեց Աղա-Մահմէդի Թիֆլիս մտնելը ուղտերով, որոնց եւեւից բերում էին մի խումբ վրացի գերիների։ Կանաչներով ու զարդերով զարդարված մի սայլով եղաւ տեղական հարսանիք զուռնայի ու սազանդարի նուագածութեամբ։ Հաւլաբարից ժողովրդական երթը ցոյց տուեց Նապոլէոնին մի քանի ֆրանսիացի զինուորներով, պատառոտած շորերով, 1812 թուի օրերից, և Կուտուզովին մի քանի ռուս զինուորների հետ միենոյն զարաշրջանից։ Կային Շամիլի, Բարեատինսկիի տիպեր և այլն։

Այդպիսի ժողովրդական ուրախութիւններ տեւեցին մինչև երեկոյ, երբ քաղաքը ստացաւ գեղեցիկ կերպարանք շնորհիւ այն լուսավառութեան, որ արել էին աւուր պատշաճի հիւրանոցներում, տներում և զանազան շէնքերի վրա։

Ամենուրեք տեսնվում էին վենզէլներ Արքայական նկարներով, գոյնզգոյն լուսավառութեան մէջ ու ռուսական դրօշակներով զարդարված։ Այստեղ յիշելու ենք, որ փոխարքայի պալատի ճակատին դրված էին Ռոմանովների բոլոր Կայսրների լուսանկարները վենզէլներով մինչև ներկայ Նիկոլայ II Կայսրը։

Բացի Ալէքսանդրեան այգում տեղի ունեցած ժողովրդական ձրի զբօսանքից, երեկոյեան քաղաքի փողոցները, մանաւանդ Գոլովինսկի և Միքայէլեան պրօսպեկտները լի էին զբօսնող ժողովրդի անհամար բազմութեամբ, որին տեղական լեզուներով բաժանվում էին օրվայ առիթով կազմած յոբելեանական բրօշիւրներ։ Զօրս կողմից լսվում էին զուռնայի, դուդուկի, սազանդարի, արգանի ու այլ նուագածութիւն։

Ցօբելեանի առիթով փետրվարի 21-ին, Կովկասի փոխարքան հնարաւոր գտաւ թեթեւացնել վարչական կարգով պատժված անձանց, ինչպէս և պարտադիր որոշումները խախտողների ու իշխանութեանը չը հնազանդողների վիճակը։

Կոմսուհի Ելիզավէտա Անդրէևնան բացի բոլոր ազգութիւնների ընկերութիւնների ձրի ճաշարաններին նպաստելուց, այդ օրը գումար տուեց քաղաքային ապաստարաններում գիշերողներին կերակրելու համար։

Մոռացանք յիշատակել, որ փետրվարի 21-ի յոբելեանին տեղական մամուլի բոլոր օրգանները նուիրել էին ընդարձակ յօդուածներ. այդ օրգաններից մեծագոյն մասը զետեղել էր Ռոմանովների Տան կայսրներից մի քանիսի լուսանկարները։

Երեկոյեան քաղաքի բոլոր թէ ռուսական և թէ օտարազգիների կրթական հաստատութիւններում, ինչպէս և զօրանոցներում տեղի ունեցան հանդէսներ նուիրված օրվայ մեծ յոբելեանին։ Քաղաքի մի քանի տեղերում եղան ժողովրդական ընթերցումներ։ Համարեա բոլոր կինեմատոգրաֆները ցոյց տուին պատկերներ Ռոմանովների Տան թագաւորների ժամանակներից։

Երէկ Գրական-Գեղարվեստական Սալօնի jour fixe-ը նուիրված էր Ռոմանովների Տան յոբելեանին, որի մասին հետևեալ անգամ։

Եռ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՆԱՏՕԼԻԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԻ

1912 Թ.

(Կազմված հայկական պաշտօնական աղբիւրների հիման վրա)

№	Ազգութիւն եւ ցեղ	Երզրում	Վան	Բիթլիս	Խարբերդ	Դիարբէքիր	Սըվազ	ԳՈՒՄԱՐ	%	%
1	Թիւրքեր	240,000	47,000	40,000	102,000	45,000	192,000	666,000	25,4	25,4
2	Չէրքէզներ (գաղթականներ)	7,000	—	10,000	—	—	45,000	62,000		
3	Պարսիկներ	13,000	—	—	—	—	—	13,000		
4	Լազեր	10,000	—	—	—	—	—	10,000	3,4	3,4
5	Ցիգաններ	—	3,000	—	—	—	—	3,000		
6	Քիւրդեր (նստակեաց)	35,000	32,000	35,000	75,000	30,000	35,000	242,000	9,2	
7	Քիւրդեր (Թափառական)	40,000	40,000	42,000	20,000	25,000	15,000	182,000	7,1	16,3
8	Ղզլբաշներ	25,000	—	8,000	80,000	27,000	—	140,000	5,3	
9	Զազա-Թմբլի-Զարբէլը	30,000	—	47,000	—	—	—	77,000	2,9	
10	Եզիդիներ	3,000	25,000	5,000	—	4,000	—	37,000	1,4	9,6
11	ՀԱՅԵՐ	215,000	185,000	180,000	168,000	105,000	165,000	1.018,000	38,9	
12	Նեստօրական, եաղուբի, քաղդէացի	—	18,000	15,000	5,000	60,000	25,000	123,000	4,7	45,2
13	Ցոյներ և այլ քրիստոնեաներ	12,000	—	—	—	—	30,000	42,000	1,6	
		630,000	350,000	382,000	450,000	296,000	507,000	2.615,000	100%	100%

ՄԻՍԻՒԼՄԱՆՆԵՐ		
Թիւրքեր	666,000	
Քիւրդեր	424,000	45,1%
Այլ միւսիւլմաններ	88,000	
Գումար	1.178,000	

ՁԱՆԱՁԱՆ ԿՐՕՆՆԵՐ		
Ղզլբաշներ	140,000	
Զազա-Թմբլի-Զարբէլը	77,000	9,6%
Եզիդիներ	37,000	
Գումար	254,000	

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐ		
Հայեր	1.018,000	
Նեստօրականներ	123,000	45,2%
Ցոյներ և այլք	42,000	
Գումար	1.183.000	

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԹԻՒ	
Քրիստոնեաներ	1,183,000=45,2%
Միւսիւլմաններ	1.178,000=45,1%
Զանազան կրօններ	254,000= 9,6%
Գումար	2.615,000

Վերոյիշեալ վիճակագրութիւնից դուրս են հանված նահանգների այն որոշ մասերը, ուր հայերը բազմաթիւ չեն։ Դուրս հանված մասերը հետեւեալներն են.

Հէքքարիան՝ Վանի վիլայէթում։
Սղերդի հարաւային մասը՝ Բիթլիսի վիլայէթում։
Բիշէրիքը՝ Դիարբէքիրի վիլայէթում։
Մալաթիայի հարաւային մասը՝ Խարբերդի վիլայէթում։
Սըվազի վիլայէթի հիւսիս-արևմտեան մասը։
Միայն Երզրումի նահանգն է ամբողջովին մտցված այս վիճակագրութեան մէջ։

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

20 և 21 փետրվարի

Կ. Պօլիս.—Հաշտութեան կնքելը համարվում է անխուսափելի։ Օսմանեան կառավարութիւնը հրատարակեց մեծ վեզիրի յայտարարութիւնը, թէ շուտով կը կապվի հաշտութիւն. սակայն Ադրիանուպօլիսը չի զիջվի. բանակցութիւնները մեծ պետութիւնների հետ շարունակվում են. Եւրոպայի վճիռը պարտադիր չէ Թիւրքիայի համար, որ կը հրաժարվէ նոյնպէս պատերազմական վարձատրութիւնը վճարելուց։

«Մ. և Ա.» կօմիտէտը շարունակ խորհրդակցում է հաշտութեան կնքելու հարցի մասին։

Սօֆիա.—Մեծ պետութիւնների դեսպանները հաղորդեցին մինիստր-նախագահ Գէշովին, որ Թիւրքիան մեծ պետութիւններից միջնորդութիւն է խնդրել հաշտութիւն կնքելու համար։ Դեսպանները հարցրին, թէ կընդունէ՞, արդեօք, բուլղարական կառավարութիւնը միջնորդութիւնը թէ ոչ։ Գէշովը շնորհակալութիւն յայտնեց և պատասխանեց, որ այդ մասին իրազեկ կանէ մինիստրների խորհրդին ու յարաբերութեան մէջ կը մտնէ դաշնակիցների հետ։

Աթէնք.—Վեց մեծ պետութիւնների դեսպանները եկան արտաքին գործերի մինիստրութիւն և հաւաքական յայտարարութիւն արին, թէ Բ. Դուռը դիմել է մեծ պետութիւններին խնդրելով միջնորդ լինել, և հարցրին՝ համաձայն է արդեօք Յունաստանը թէ ոչ։ Արտաքին գործերի մինիստրութիւնը շնորհակալութիւն յայտնեց մեծ պետութիւններին և խնդրեց ժամանակ տալ բանակցելու դաշնակից պետութիւնների հետ։

Բելգրադ.—Մեծ պետութիւնների ներկայացուցիչները դիմեցին սերբիական կառավարութեանը հաւաքական առաջարկութեամբ և հարցրին՝ համաձայն է, արդեօք, նա մեծ պետութիւնների միջնորդութեանը։

Ցէտինիէ.—Մեծ պետութիւնների ներկայացուցիչները միասին յայտնեցին չերնոգորական կառավարութեան, թէ Թիւրքիան խնդրում է հաշտութիւն կնքել մեծ պետութիւնների միջնորդութեամբ։ Կառավարութիւնը պատասխանեց, որ շնորհակալութեամբ ընդունում է միջնորդութիւնը, բայց վերջնական պատասխանը կը տայ դաշնակիցների հետ համաձայնութիւն կապելուց յետոյ միայն։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

20 և 21 փետրվարի

Աթէնք.—(Ճեպընթաց). Ցոյների փայլուն յաղթութիւնից յետոյ Էսադ-փաշան գահաժառանգին տեղեկացրեց, թէ պատրաստ է անձնատուր լինել։ Փետրվ. 21-ի առաւօտեան գեներալ Սուխզօն երեք հեծելազօրի գլուխ անցած մտաւ Եանինա։ Բիզանի վրա ծածանվում է հելլէնական դրօշակ։

Գահաժառանգը հեռագրում է Էմինագից. «Անձնատուր եղաւ Էսադ-փաշայի զօրքը»։

Ռակլիւք.—Հաստատվում են այն լուրերը, թէ սերբիական զօրամասը գնդապետ Պօպօվիչի հրամանատարութեամբ անաջողութեան է հանդիպել յունվարի 28-ին Բրդեցի մօտերը թիւրքական դիրքի վրա յարձակում գործելու ժամանակ։ Սերբերը կորցրին 1200 մարդ, որոնցից 20 օֆիցէրներ են։

Կ. Պօլիս.—Շիւքրի-փաշան տեղեկացնում է, որ օդագնաց Կօստէնը առողջ է ու պահվում է իբրև զինուորական գերի։

Կ. Պօլիս.—Պետ. Հ. Գ. թղթակցի տեղեկութիւնների համաձայն, Չաթալջայի զօրքը տառապում է չը տեսնված ցուրտ ձմեռից։ Ընդհանուր խուլ բողոք է լսվում պատերազմը անմտօրէն շարունակելու առիթով։

Թիւրքական պետական պարտքը, մեծ վեզիրի յայտարարութեամբ, հասել է համարեա երեք միլիարդի։

Բուխարէստ.—Կ. Պօլսից հաղորդում են, որ կառավարութիւնից որոնվող Ռասիխ բէյը և Սավֆէտ-բէյը գտնվում են Չաթալջայի զօրքերի մէջ։

Էնվէր-բէյի զօրամասը գտնվում է Սան-Ստեֆանօյի առաջ, որպէսզի արգելք լինի զինուորական լիգայի օֆիցէրների հրամանատարութեան տակ գտնվող զօրքերին գալու Չաթալջայի կողմից դէպի Կ. Պօլիս։

Մահմուդ Շէվքէթ-փաշան կիրակի օրը մեկնեց Սան-Ստեֆանօ Էնվէր-բէյի զօրամասը գլխելու նպատակով։ Աւտօմօբիլի փչանալու պատճառով Մահմուդ-Շէվքէթ-փաշան ոտով եկաւ կայարան և տրամվայով գնացքով վերադարձաւ մայրաքաղաք։

Բ. Դուռ եկաւ անգլիական դեսպանը և երկար խորհրդակցեց մեծ վեզիրի հետ։

«Մ. և Ա.» կօմիտէտը յաճախակի դիմեց պրինց Սաբահ-Էդդինին առաջարկելով մտնել կաբինէտի կազմի մէջ, սակայն պրինցը մերժեց ամեն անգամ էլ։

Զինուորական լիգայի կողմից Չաթալջայից եկած 14 պատգամաւոր-օֆիցէրները, որոնք պահանջելու էին Մահմուդ-Շէվքէթ-փաշայից հրաժարական տալ, ձերբակալվեցին։ Նրանք յայտնեցին, որ միենոյնն է՝ իրանց ընկերները հետևելու են նրանց օրինակին։ Այն տունը, որի մէջ բնակվում է Մահմուդ-Շէվքէթ-փաշան, գտնվում է ոստիկանութեան պաշտպանութեան տակ։ Քաղաքական շրջաններում դրութիւնը համարվում է չափազանց լուրջ։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

20 և 21 փետրվարի

Պետերբուրգ.—Ներքին գործերի մինիստրութեան կառավարիչ Մակլակովը նշանակվում է ներքին գործերի մինիստր։

Պետերբուրգ.—Այսօր ներկայացաւ Թագաւոր Կայսրին և յանձնեց իր հաւատարմագրերը իտալական դեսպան մարկիզ Կարլօտտին։ Միենոյն օրը դեսպանը ներկայացաւ Թագուհի Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդորովնային։

Աստրախան.—Փետր. 18-ին սառոյցի մի պոկված կտորի վրա ծովը քշվել են 22 ձկնորսներ 12 ձիերով։

Դարձեալ տեղեկութիւն ստացվեց, որ ջուրը քշել է 55 ձկնորսի 28 ձիերով։

Լոնդօն.—Դեսպանների խորհրդակցութիւնը վերջացաւ երեկոյեան ժամը 6-ի մօտերը։ Րէյտէրի տեղեկութիւնների համաձայն խորհրդակցութիւնը քննել է մեծ պետութիւնների միջնորդութեան հարցը բուլղար-ռումինական բանակցութիւնների մէջ։

Սօֆիա.—Բուլղարական Դոբրուջի 40 գիւղերի ազգաբնակութիւնը հեռագրով բողոքեց մինիստրների խորհրդի և ազգային ժողովի նախագահներին երկիրը Ռումինիային զիջելու դէմ։

Տրիէստ.—Ալբանական կոնգրէսը, ընդունելով այն ուղերձի նախագիծը, որով շնորհակալութիւն է արտայայտվում մեծ պետութիւններին Ալբանիային անկախութիւն տալու համար, ի պատիւ աւստրիական կայսրի և իտալական թագաւորի արեց բացագանչութիւններ, երգելով աւստրիական ազգային օրհներգը, և ապա փակվեց։

Կահիրէ.—Սիրիայի և նահանգի երեւելիների կօմիտէտը հեռագրով Շէվքէթ-փաշայից խնդրեց հրամայել Բէյրութի վալիին իրագործել խոստացված բարենորոգումները։

Աթէնք.—Վէնիզէլօսը պալատում պարզեց պատերազմի ընթացքը, գովեց գահաժառանգի, զօրքի և դաշնակից զօրքերի քաջութիւնը, բացատրեց այն պատճառները, թէ ինչու Յունաստանը չը ստորագրեց զինադադարի արձանագրութիւնը։

Ֆինանսների մինիստրը ներկայացրեց 1913 թուի բիւջէն։

Պարիզ.—Գերագոյն զինուորական խորհուրդը Պուանկարէի նախագահութեամբ, մինիստր-նախագահ Բրիանի և զինուորական մինիստր Էտիէնի մասնակցութեամբ 3 ժամ տեւող քննութիւնից յետոյ միաձայն ընդունեց, որ պետական ինքնապաշտպանութեան շահերը անպայման պահանջում են աւելացնել անհրաժեշտօրէն զօրքի թիւը։ Այդ նպատակի առիթով մի քանի առաջարկութիւններ քննելուց յետոյ զինուորական խորհուրդը միաբերան այդ ամենը պակասաւոր գտաւ և որոշեց 3-ամեայ ծառայութիւն բոլորի համար անխտիր առանց որևէ արտօնութիւն աչքի առաջ ունենալու։ Զինուորական խորհրդի այդ որոշումը հաւանութիւն գտաւ մինիստրների խորհրդի կողմից։ Նախագիծը ներկայացվեց պալատին։

Իզվօլսկի ամուսինները ի պատիւ Պուանկարէի ճաշ տուին։ Ներկայ էին Պուանկարէն կնոջ հետ, պալատների նախագահները, մինիստրները, Դէլկասէն և բարձր հասարակութիւնը։

Վիէննա.—Պատգամաւորների պալատը Ձեխ արմատական Զոկ և խորվատ Տրէզիչան բողոքեցին այն առիթով, որ ալբանական կոնգրէսը Տրիէստում կայացաւ Աւստրիայի հովանաւորութեան ներքոյ և կոնգրէսում ագիտացիա էր մղվում սերբերի դէմ։

Նիզզիփ.—Ապստամբված զօրքի մեծ մասը անցել է, համաձայն եաղմօնական հիւպատոսարանի տեղեկութեան, ...լ Մալզ

հրամայեց գանձարանից վճարել այդ գումարը և Սաֆրազին տալ առևտրական-խորհրդականի աստիճան։ Ահա այդ թանգագին ադամանդն է, որ այսօր զարդարում է ռուսական թագը և կազմում է աշխարհիս նշանաւոր ադամանդների մէջ երկրորդը։

Էջմիածնի Սիմէօն կաթողիկոսը 1767 թ. ուղարկեց Դաւիթ վարդապետին Եկատերինա II կայսրուհու մօտ, խնդրելով որ Ռուսաստանում ապրող հայերը ենթարկվեն ըստ հոգևորի Էջմիածնի գահին և նրանից նշանակված եպիսկոպոսների իրաւասութեան։ Կայսրուհին շնորհեց այդ հրովարտակը Սիմէօն կաթողիկոսի անունով, որ նշանակեց Ցովսէփ արքեպիսկոպոսին առաջնորդ Ռուսաստանի հայերի վրա։

Ցովսէփ արքեպիսկոպոսը սերում էր մի իշխանական տոհմից, որի նախահայրերն էին վրաց Թամարա թագուհու երկու զօրապետներ՝ Զաքարէ և Իվան իշխանները XII դարում։ Ցայտնի է այն ահագին ծառայութիւնները, որ այդ երկու իշխանները մատուցին վրաց գահին։ Ցովսէփը ծնվեց 1743 թ. Թիֆլիսում և երիտասարդ հասակում ընդունեց հոգևոր կոչումն։ Շնորհիւ իր աչքի ընկնող և բարձր հոգևոր և մտաւոր յատկութիւնների, նա իր վրա հրաւիրեց Սիմէօն կաթողիկոսի ուշադրութիւնը, որ և նշանակեց նրան առաջնորդ 1773 թ. և ուղարկեց Ռուսաստան։

Այստեղ Ցովսէփ արքեպիսկոպոսը շուտով իր վրա դարձրեց իշխան Պոտեմկինի և կայսրուհի Եկատերինա II-ի ուշադրութիւնը թէ իր ունեցած հմտութեամբ և ծանօթութեամբ Պարսկաստանի և Թիւրքիայի գործերին և թէ իր անկեղծ անձնուիրութեամբ Ռուսաստանի շահերին։ Ունենալով Թիֆլիսում շատ ազգականներ և բարեկամական յարաբերութիւններ վրաց Հերակլ Թագաւորի և նրա ընտանիքի, ինչպէս և վրաց շատ իշխանների հետ, Ցովսէփ արքեպ.-ը կարող էր ահագին ծառայութիւններ մատուցանել ռուսաց պետութեան, ինչպէս և մատուցեց։ Նա, Պոտեմկինի յանձնարարութեամբ, մասնակցեց Վրաստանը Ռուսաստանին հպատակեցնելու բանակցութիւններին. նա ռուսաց զօրքի հետ գնաց Թիֆլիս և ռուսաց զօրքի հրամանատար կոմս Գուդովիչի, ինչպէս և վրաց Թագաւոր Հերակլի ցանկութեամբ ամբողջ ժամանակ մնաց այդտեղ զօրքի հետ և իր ազդեցութեամբ հայ ժողովրդի վրա, որ կազմում էր այդ ժամանակ Թիֆլիսի ազգաբնակութեան մեծ մասը, նա հայթայթել տուեց զօրքին առատ պաշար և մասնակցեց շատ բանակցութիւնների մէջ։

Ապա Ցովսէփ արքեպիսկոպոսը իշխան Պոտեմկինի խորհրդով հանեց Ղրիմի թերակղզուց մի քանի հազար հայ ընտանիք և բերեց-բնակեցրեց նրանց Դօն գետի ամայի ափերի վրա, հիմնելով Նոր-Նախիջևան քաղաքը իր շրջակայ 5 գիւղերով։ Կայսրուհին 1779 թ. նոյեմբերի 14-ին շնորհեց մի հրովարտակ, որով Նոր-Նախիջևանին և Ղրիմից դուրս եկած հայերին զանազան արտօնութիւններ էր շնորհում, օրինակ առանձին մագիստրատ, տեղական ինքնավարութիւն, ազատումն հարկերից և զանազան բէգարներից, անմաքս առևտուր և այլն։

Երբ ծագեց պատերազմը Թիւրքիայի դէմ, Ցովսէփ արքեպիսկոպոսը կանչվեց 1777 թ. գործող բանակը և իր ազդեցութեամբ Թիւրքիայի հայ և քրիստոնեայ ժողովրդի վրա մատուցեց նշանաւոր ծառայութիւններ և դարձեալ իշխան Պոտեմկինի ցանկութեամբ Թիւրքաց երկիրներից գաղթեցրեց հայեր և հիմնեց Գրիգորիոպօլիս քաղաքը ի պատիւ իշխանի, որի անունը Գրիգոր էր։ Ապա 1776 թւին, Բարձր սգոյն հրամանով, Ցովսէփ արքեպիսկոպոսը ռուսաց զօրքի հետ գնաց Պարսկաստանի դէմ արշաւանքին մասնակցելու և ամբողջ ժամանակ զօրքի հետ մնաց։ Ծանօթ լինելով տեղական պայմանների, լեզուների և սահմանակից խաների հետ՝ Ցովսէփ արքեպիսկոպոսը մեծապէս նպաստեց ռուսաց հրամանատարներին բանակցութիւնների ժամանակ, պաշարեղէն հայթայթելու գործին և իր ազդեցութեամբ և համոզեցուցիչ ճառերով յետ կասեցրեց Շաքիի, Շամախու և Շուշու խաներին՝ Ռուսաստանի դէմ թշնամական գործողութիւններ սկսելուց, իսկ Գանձակի խանը, նրա խորհրդով, նոյնիսկ յանձնեց ռուսներին իր բերդը։

Ցովսէփ արքեպիսկոպոսի բոլոր այդ նշանաւոր ծառայութիւնների մասին վկայում են ոչ միայն պատմագիրները, այլ և ռուսաց զօրքի հրամանատարներ և զօրապետներ Զուբովը, գեներալ-լէյտենանտ Րիմսկի-Կորսակովը և կոմս Գուդովիչը։ Ուստի և ի վարձատրութիւն Ցովսէփ արքեպիսկոպոսի արժանիքների՝ Եկատերինա II կայսրուհին շնորհեց նրան մի քանի հրովարտակներ, միտրոպոլիտական ականակուռ խաչ վեղարի վրա կրելու, թանգագին մանտիա, մատանի և զանազան շքանշաններ. իսկ նրա յաջորդ Պավել I կայսրը հաստատեց կայսերական հրովարտակով նրա իշխանական ծագումը, տալով ամբողջ Արղութեան-Երկայնաբազուկ ցեղին ռուսական կայսրութեան իշխանական աստիճան։

Կայսրուհի Եկատերինա II վախճանվեց 1796 թ.։

(Կը շարունակվի)

գէնի նահանգի սահմանները, ուր Ջանբաժ-ֆու գաւառի լեռներում միացել է առաջ պատառմըված Անդոնի զօրքի հետ։

Նիլ.—Վերջին տեղեկութիւնների համաձայն, «Էս 178» սկանաւի ընդհարման ժամանակ զոհվել են 67 մարդ։

Օդեսսա.—Արտաքսեցման մեկնեց պարսկական նախկին շահ Մահմէդ-Ալին։

ԿՈՄՍ ԱՆՋԵԼԼՕ ԴԸ-ԳՈՒԲԵՐՆԱՏԻՍ

Հռոմում, փետրվարի 14-ին վախճանվել է 73 տարեկան հասակում իտալացի յայտնի գիտնական-արեւելագէտ և խաղաղասիրութեան համաշխարհային գործիչ ու առաջեալ կոմս Անջէլլօ դը-Գուբերնատիս, պրոֆէսոր Հռոմի համալսարանի։

Դեռ նորերս, յունվար ամսին, երբ ես Գաբրիէլ նրան նամակ գրեցի, խնդրելով ինչպէս միշտ, այժմ էլ աշխատել յօգուտ հայկական հարցի, նա ինձ գրեց անմիջապէս պատասխան, որով իր համակրութեան հետ միասին իր պարտականութիւնն էր յայտնում աշխատել արդար դատի համար և միեւնոյն ժամանակ յայտնում էր, թէ գիմել է իտալական արտաքին գործերի մինիստր Ջուլեանիին և խնդրել նրա աջակցութիւնը։

Տարակոյս չը կայ, որ ամբողջ Իտալիան և իտալական մամուլը այսօր սգում է մեծ ծերունու մահը։

Բազմաթիւ և բազմազան են կոմս դը-Գուբերնատիսի գիտնական, գրական աշխատութիւնները, նրա մատուցած նշանաւոր ծառայութիւնները համաշխարհային պասիֆիզմի (խաղաղասիրութեան) գործին։ Ցայտնի է և նրա «Հայագիտական բառարանը»։ Ցայտնի են և նրա ջանքերը, գըրուածները յօգուտ հայկական դատի։

Արտայայտելով մեր խորին ցաւակցութիւնը մեծ ծերունու մահվան առիթով, մենք շուտով կը տանք նրա մասին մի ամփոփ յօդուած, ցոյց տալու համար, թէ որպիսի վեհ հոգի, որպիսի մշակված միտք և որպիսի բեղմնաւոր գիտնական կորցրեց Իտալիան և նրա հետ մարդկութիւնը յանձին դը-Գուբերնատիսի։ Հ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ «Մշակի» հետեւեալ համարը տօների պատճառով լոյս կը տեսնի երեքշաբթի, փետրվարի 26-ին։

✦ Թիֆլիսի թեմի կառավարիչ Եփրեմ եպիսկոպոսը մեկնում է Էջմիածին առաջիկայ երկուշաբթի օրը։ Նոր առաջնորդ Մեսրոպ եպիսկոպոսը, հաւանօրէն, կը գայ Թիֆլիս ամսիս վերջին։

✦ Այսօր, շաբաթ, ի պատիւ Ռոմանովների Արքայական Տան 300-ամեայ յօբելեանի նշանակված է Հայոց Ազգագրական Ընկերութեան հանդիսաւոր հրապարակական նիստը՝ նոյն Ընկերութեան դահլիճում (Լերմոնտովսկայա փողոց № 1)։ Լէօն կը դասախօսէ «Ռոմանովների Տունը և հայերը» նիւթի մասին։ Սկիզբն է երեկոյեան ժամը 7½-ին։

✦ «Пр. Край» թերթում կարդում ենք. «Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, տեղեկացնելով Նոր-Նախիջեւանի Բարեգ. Ընկ. նախագահ Գր. Չալխուշեանին, թէ Թոյլատրըված է յօգուտ հայ դպրոցների հանգանակութիւն անել, հաղորդել է նրան միեւնոյն ժամանակ Ներքին գործերի մինիստրի գրութեան պատճէնը այդ առիթով հետեւեալ բովանդակութեան. «Ներքին գործերի նախկին մինիստր սենատոր Մակարովին անցեալ տարվայ նոյեմբ. 24-ին յղած գրութեան առիթով, մեր պարտականութիւնն ենք համարում յայտնել Ձեր Սրբութեանը, որ մի տարվայ ընթացքում Նախիջեւան. Բեսարաբիայի և Աստրախանի հայ լուսաւորչական թեմերի սահմաններում, բացառապէս հայ ազգաբնակութեան մէջ, հանգանակութիւն անելուն՝ դպրոցական ֆոնդ հիմնելու համար՝ իմ կողմից արգելք չը կայ»։

✦ Վերադարձաւ և ստանձնեց իր պարտականութիւնները կովկ. ուսումն. շրջանի տեսուչ Լեւպատինսկին։

✦ Այսօր երեկոյեան Արքունական Թատրոնում օպերային խմբի կառավարիչ Բէյֆի բենեֆիսին կը տրվի «Հրէուհի» օպերան։

✦ Այսօր, երեկ. ժ. 8-ին, Հասարակական ակումբում կը ներկայացվի «17 տարեկաններ» դրաման, որից յետոյ կը լինի պրոյց։ Շանթի «Հին Աստուածներ» պիէսի մասին անցեալում եղած պրոյցի շարունակութիւնը կը լինի Մեծ-Գասի առաջին շաբթում։

✦ Երէկվանից քաղ. դումայի դահլիճում բացվեց նկարիչ Լուինդի ցուցահանդէսը։

✦ Երէկ, փետրվարի 22-ին, Բաքւում տեղի է ունեցել հայկական հերթական երեկոյթը յօգուտ Բագուի Հայոց Մարդասիրական Ընկերութեան։

✦ Ստացանք Թիֆլիսում Բագրատ Ամիրաղեանից 3 րուբլի իբրև արձագանք Գ. Բաշինջաղեանի «Ներսիսեան լիճը» նկարը գնելու համար արված կոչին։ Ընդամենը ստացած ունենք 15 րուբլի։

✦ Թիֆլիսի հայ դերասանական խումբը Ց. Աբէլեանի ղեկավարութեամբ Մեծ-Պասին մտադիր է մի ուղեւորութիւն կատարել Բագու, Եկատերինոդար, Նոր-Նախիջեւան, Երեւան և Ալէքսանդրօպոլ մի շարք ներկայացումներ տալու։ Խմբի բեմիխեօր լինելու է Արմէնեանը։

ԳԻՏՈՒԹ.- ԳՐԱԿԱՆ.- ԳԵՂԱՐ.

ՇԱՆԹԻ «ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐԸ» ԲԱԳՈՒԻ ԲԵՄԻ ՎՐԱ

Կիրակի, փետրվարի 10-ին, և երէկ, ամսիս 14-ին, Եղբ. Նիկիտինների Թատրոն-ցիրկում հայ դրամատիկ խումբը խաղաց Շանթի «Հին Աստուածները»։

Այս պիէսի երեւան գալը հայ կեանքի մի այնպիսի չը տեսնված երեւոյթ էր, որ պարզ է՝ պէտք է հետաքրքրական լինի Բագուի հասարակութեան էլ։

Պիէսի շուրջը ստեղծված աղմուկը, Թիֆլիսում գտած աջողութիւնը, հասարակութեան ծայրայեղ լարված դրութիւնը պիէսի առաջին ներկայացմանը առիթ էին ծառայել խմբին այնպիսի գներ նշանակել, որը երբէք չեն տեսել հայոց ներկայացումները. առաջին կարգը, որը սովորաբար արժէ 3 ր. 50 կ., նշանակված էր 10 ր. 20 կ.։

Բայց խումբը, ի հարկէ, դրանով իր նպատակին չը հասաւ, որովհետեւ փետր. 10 ի ներկայացմանը—առաջին անգամ—առաջին կարգերը համարեա թէ բոլորն էլ դատարկ էին և ընդհանուր մուտքը այնքան էր, որքան որ կարող էր տալ առանց որեւէ դժուարութեան կրելու Բագուի հասարակութիւնը։ Այդ, ի հարկէ, մի լաւ դաս էր ներկայացում կազմակերպողների համար, որոնք իրանց արած ծախսերը հասարակութեան վզին էին ուզում փաթաթել։

Տարօրինակ բան. կապկանման ուրիշներին հետեւելը այնքան խոր արմատներ է ձգել մեր մէջ, որ մարդիկ ամբողջ սէզոնի համար տասնեակ ներկայացումների կանոնաւոր ընթացքի համար մի քանի հարիւր րուբլի ծախսելը ափսոսում են, այսօր յանկարծ մի պիէսի վրա 1500 րուբլու ծախս են դնում։

Ինչո՞ւ։

Սատանան գիտէ։

Եթէ Շանթի «Հին Աստուածները» Բագուի բեմերի վրա դնել չէր կարելի, ինչու պէտք էր նրան անպայման դնել, քանի որ շատ լաւ պիէսներ կային յայտարարված խմբի ռեպերտուարի մէջ, որոնք մինչև այժմ էլ չեն դրած, և այդ 1500 րուբլու գումարը կարելի էր ծախսել մի քանի տասնեակ լաւ պիէսներ դնելու համար։

Է՞, ինչէ՞։

Անցնենք ներկայացմանը։

«Հին Աստուածները» մի ամբողջ գրականութիւն է ստեղծել իր շուրջը. նրա մասին այնքան է գրվել, որ մարդ դժուարանում է գրիչ ձեռքը վերցնել որեւէ բան գրելու համար։ Սակայն այժմ, երբ Ստ. Մալխասեանցի յօդուածից երեւում է, որ պիէսի փորուլայի մի մասը իսկապէս պատմական իրողութիւն է, բացի այդ, ես նրա պատմական հիմք ունենալու համար որոշ փաստեր ունեմ իմ ձեռքին, արժէր նրա մասին խօսել, քննադատել նրան բոլորովին այլ ելակէտ ունենալով։

Եւ մենք մօտիկ ապագայում կաշխատենք այդ անելու։

Պէտք է ասել, որ պիէսայի աջողութեան համար խումբը ամեն միջոց ձեռք էր առել, և մեղաւորը, ի հարկէ, նա չէ, եթէ նրան առաջին ներկայացման ժամանակ չէր աջողվել ամեն ինչ անելու։

Բայց երէկ երեկոյեան, երբ խումբը նոյն պիէսը խաղաց երկրորդ անգամ սովորական գներով, Թատրոնը ծայրէ ի ծայր լիքն էր և այս անգամ ներկայացումն համեմատած առաջին ներկայացման հետ, լաւ անցաւ։

Չը նայած որ այդ ներկայացումը վերջինն էր յայտարարած, սակայն խումբը կիրակի օրը, ամսիս 17-ին, խաղում է երրորդ անգամ «Հին Աստուածները» և այս անգամ Թաղիէվի Թատրոնում, որը բեմական աւելի շատ յարմարութիւններ ունի։

Ներկայացման մասին մեր ասելիքը կը թողնենք այդ անգամվայ։

Վաղարշակ Թումանեան

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ «ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐԻ» ՄԱՍԻՆ

Վաղարշապատ, 18 փետրվարի

Կիրակի երեկոյեան, ամսիս 17-ին, Գէորգեան ճեմարանի Թատերական դահլիճում Գ. Էգիլեանը Շանթի «Հին-Աստուածների» մասին դասախօսութիւն կարդաց։

Դասախօսը նախ խօսեց Շանթի պիէսի երկու գլխաւոր տիպերի—Վանահօր և Աբեղայի—բնաւորութեան առանձնայատկութիւնների մասին։ Ապա քննադատութեան ենթարկեց նրանց բնաւորութիւնների պակասաւոր կողմերը և հոգեկան անցումների ու զարգացման ոչ-յաջորդական լինելը։ Էգիլեանը աւելի երկար ծանրացաւ այդ երկու տիպերի աշխարհահայեացքների և նրանց քննադատութեան վրա։ Նրա կարծիքով՝ ոչ մէկն էլ լիակատար օրինակելի փիլիսոփայական մտքերի սիստեմ չունի։ Ամեն մէկը որոշ կողմից գնահատելի և ուրոշ կողմից դատապարտելի է։ Դասախօսը իր ասածները հաստատելու համար մէջ էր բերում հոգեբանական և քարոյագիտական խնդիրների նկարագիրները։ Այն հարցի մասին, թէ այդ պիէսան զուտ հայկակա՞ն է թէ ընդհանուր մարդկային, Էգիլեանը յայտնեց, որ աւելի ընդհանուր մարդկային բնոյթ ունի, որ դէպքերի այդ շարանները աւելի յարմար են գալիս իտալական վերածնութեան դարին, քան հայոց միջնադարին։

Այդ նիւթը հայկական է, որքան հայը կուլտուրական մարդ է։

Մենք հետաքրքրվում ենք այդ պիէսով այն պատճառով, որովհետեւ այնտեղ նկարագրված են մարդու անհատական հոգու զանազան տանջանքները։ Հայերիս համար այդ պիէսն առանձին հետաքրքրութիւն է այժմ ներկայացնում, որովհետեւ պիէսայի մէջ նկարագրված երկու ուժերի պայքարը ըէլիֆ կերպով մեր կեանքի մօտիկ անցեալում, այն է՝ 19-րդ դարումն է տեղի ունեցել։

Ըստ Էգիլեանի՝ պիէսի աջողութեան գլխաւոր պատճառներն են՝ 1) այժմէական հարցեր շօշափելը. մենք մեր հոգու որոշ մասերը առարկայացած ենք տեսնում պիէսի գործող անձանց մէջ, 2) պիէսի կառուցուածքի նորութիւնը և էֆեկտները, 3) գաղափարային, փիլիսոփայական գիւտերին և նուրբ միացումը զգայական կոնկրետ պատկերների հետ, 4) պիէսի նիւթերի պատկերաւորման աջողութիւնը, 5) զգացումների պէսպիսութիւնը և ընթերցողի մէջ նոյն տրամադրութիւններ առաջացնելը. ընթերցողը զգում է հերոսների հոգեկան վիճակները և ապրում նրանց ներքին կեանքով. և 6) լեզուի երաժշտականութիւնը։

Այս բոլորը ապացուցանելու համար դասախօսը կարդում էր «Հին Աստուածներից» կտորներ և բացատրում վերոյիշեալ տեսակէտներից։ Դասախօսին վարձատրեցին բուռն ծափահարութիւններով։ Ինչպէս իմացանք, այդ դասախօսութիւնը լոյս է տեսնելու առանձին բրօշիւրով և «Արարատի» մէջ։

Հրանտ-աղա

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„Кавказская Школа", педагогическій журналъ, Тифлисъ, 1913 г., № 1.

Վաղուց զգացվում էր Կովկասում մանկավարժական մի հանրամատչելի ռուսական օրգանի կարեւորութիւնը։ Մինչև այժմ չը կար մի համապատասխան օրգան, որի մէջ անդրադառնար բազմացեղ Կովկասի կրթական գործի ամբողջ պատկերը և որը շօշափէր դպրոցական կեանքի հետ կապված մի շարք կարեւոր հարցեր։ Այդ պակասը լրացնելու համար հանդէս է եկել «Кавказская Школа» ամսագիրը, որի շուրջը խմբված են մի խումբ մանկավարժներ։ Ամսագիրը իր նպատակներից ամենագլխաւորն է համարում, բացի մանկավարժական ընդհանուր հարցերից, առանձնապէս կանգ առնել զուտ տեղական նշանակութիւն ունեցող խնդիրների վրա, ինչպէս, օրինակ, պետական լեզուի և ապա մայրենի լեզուի դասաւանդութեան, ազգային (հայ, վրացի, Թուրք) դպրոցների կարիքների և այլ նման հարցերի վրա։

Նպատակ ունենալով նպաստել դպրոցի և մանուկների դաստիարակութեան ազատագրմանը՝ կրթական աշխարհում տիրող անշարժութիւնից ու մեռած ֆորմալիզմից և առաջնորդվելով մեծ մանկավարժների Թողած պատգամներով ու սկզբունքներով, —ասում է ամսագրի խմբագրական յօդուածը,—«մենք պէտք է միանգամայն հեռու լինենք ազգայնական տենդենցներից, ծառայելով այն իդէալին, որով ոգեւորված են ներկայումս մեր մանկավարժական մեծ ընտանիքի բոլոր առաջադիմական տարրերը»։

Ամսագրի առաջին համարում շօշափված են մի շարք դպրոցական և մանկավարժական հարցեր։ Յօդուածները բոլորն էլ գրըված են միանգամայն մատչելի ձեւով, համարը կազմված է խնամքով։ Այստեղ զետեղված է Թերթի խմբագիր՝ Խ. Սամուէլեանի «Ժողովրդական կրթութիւնը Կովկասում» յօդուածը, որ շօշափում է հասարակական և տնտեսական ընդհանուր յարաբերութիւնների հիմունքները, որոնցից մեծ կախումն ունի կրթական գործի զարգացման չափը։ Արնոլդեան Սպիլիոտին, կանանց բարձր կուրսերի դասատու, սկսել է տպագրել իր «Ուսումնարանից մինչև համալսարան» պատմական ակնարկը, որտեղ հեղինակը պիտի տայ Անդրկովկասի լուսաւորութեան զարգացման պատմութիւնը, սկսած XIX դարի առաջին Թւականներից։ Մանկավարժական տեսակէտից շահեկանը գտնում են Ակունեանի՝ «Գեղարուեստական կրթութեան մասին» և Վ. Զափարիձէի՝ «Մանուկներին հեքիաթներով դրավելու հարցի մասին» յօդուածները։ Արժէ կարդալ այս յօդուածները, որոնք չափազանց կարեւոր խնդիրներ են շօշափում թէ մանկավարժների և թէ ծնողների համար։ Եւ մենք խորհուրդ ենք տալիս մեր տարրական դպրոցների դասատուներին ի նկատի առնել այս օրգանում շօշափված մանկավարժական խնդիրները, որոնք այնքան մեծ օգուտ կարող են տալ հեռաւոր ու խուլ անկիւններում գործող մեր երիտասարդ ուսուցիչներին, մանաւանդ որ ամսագրի գինը ընդամենը տարեկան 3 րուբլի է։

Ս.

ՆՈՐ ՍՏԱՑՎԱԾ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1) «Ազգային դէմքեր, գրագէտ հայեր», առաջին շարք, գրեց հ. Ս. Երեմեան, Վենետիկ, 1913 Թ.։ 2) «Ազգապատում», Մ. արքեպ. Օրմանեանի, պրակ 5-րդ, Կ. Պոլիս, 1913 Թ., գինը 50 կ.։ 3) «Արուեստ տաղաչափութեան», գրեց հ. Ա. վ. Տիրոյեան, Վենետիկ, 1913 Թ.։ 4) «Բանաստեղծութիւններ», Լ. Աթաբէգեանի, Բագու, 1913 Թ., գինը 50 կ.։ 5) «Բամիա», Ս. Չէլինկիրի, Թիֆլիս, 1913 Թ., գինը 5 կ.։ 6) «Рукописы шаракана XV вѣка», Л. Меликсетъ-Бекова, Թիֆլիս, 1913 Թ.։ 7) «Կապիկներ», Սոֆիա Գալաչեանի, Թիֆլիս, 1913 Թ., գինը 10 կ.։ 8) «Անյայտ մնացած մի հայ մատենագիր ԺԲ. դարու»։ 9) «Տաճար», շաբաթաթերթի № 1 ը, Կ. Պոլիս, 1913 Թ.։ 10) «Կոչնակ» շաբաթաթերթի № № 48, 49, 50, 51 և 52, Նիւ Եօրկ, 1912 Թ.։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ախալցխա, 18 փետրվարի

Ախալցխայի Հայ Կանանց Բարեգ. Ընկ. վարչութիւնը յայտնում է իր խորին շնորհակալութիւնը պ. Հ. Արաբեանին՝ իր ծննդի յիշատակին Ընկ. արհեստանոցին նուիրած 50 րուբլու առիթով։

Նախագահ վարչութեան՝

Ե. Զ-Թալըաչեան

ՉԸ ՀԱՍՑՎԱԾ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

փետրվարի 20-ից

Բագուից—Ապրեսովային, Սարատովից—Գօզալովին, Ռոստովից—Տէր Աստուրօվին, Քութայիսից—Նալչագարեանին, Սուխումից—Լազարեվին։

Խմբագիր՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գեղեցկութիւնը բարձր կատարելութեան է հասած
№ 4711 ՎԱՐԴԻ ԲՈՒՐԵՂԵԱՅ ՍԱՊՈՆԸ
երեսի կաշուն և գոյնին տալիս է այն քնքոյշութիւնը, հարթութիւնը և առաձգականութիւնը, որոնք համարվում են ամենաբարձր գեղեցկութեան իսկական նշանները։ Կտորը 25 կոպ.։ Կայ ամենուրեք։
Ֆերդ. Միւլհենս պարֆիւմէրիա № 4711
Կէօլն-Րէյնի վրա։ Բիզ։ Հիմնված 1792 Թ.։

(М. 529879/529205) 10—5

ՀՈՆՈՐԲԷԻ (ՏՐԻՊՊԵՐ) ԴԵՄ
ՆՈՐ-ՄԻՋՈՑ
„SALO—ՊԻՋԻԼԻՆ"
Ներգործում է արագ և արմատականապէս, և բժիշկների վկայութեամբ համարվում է իբրև հաստատուն միջոց։ Գործադրելու ձեռնարկը կցվում է արկղիկին։ Իսկականը մետաղեայ արկղիկներում, հատը՝ 1 ր. և 1 ր. 80 կ.։
Միաժամանակ լաւ է ներգործում բէ սուր եւ բէ յարատեւ բնոյթ ունեցող դէպքերում եւ կարճ ժամանակի ընթացքում վերացնում է ամենայամառ բորբոքումը։
ՊԱՀԵՍՏ՝ Петербургъ, Разъѣзжая ул., № 7, аптека В. Конгейма.
Ուղարկվում է վերադիր վճարով։ Ճանապարհածախսը պօստային սակագնով։
Գտնվում է Կովկասեան Ընկերութեան Դեղային Ապրանքների վաճառանոցում։
(Հ.) 0—7

Եղբ. Ալաարգիսովների
այգին բաց է Թողնում արտասահմանեան, ռուսական և տեղական լաւ տեսակի ՊՏՂԱՏՈՒ ԾԱՌԵՐ չափաւոր գներով։ Կատալոգները ուղարկվում են ՁՐԻ։
Հասցէն՝ Ст. Скра (Зак. ж. д.), Авсаркисову. 123.
(Ե.հ.կ.) 7—5

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱ
Հիմնված 1880 Թ.
(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
«606»-ի եւ «914»-ի Ներարկում բժշկական խորհրդակցութեամբ՝ 11—12
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—1—2 ժ. ներքին և երեխ. հիւ.։
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և դայլին։
Զ. Ի. ԲԱՐԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձական կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Ց. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի հիւ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական և միզասեռ. հ.։
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. ներքին և երեխ. հիւ. և ծաղկահատ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ՑԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ—12—1 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.։
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.։
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Մ. Լ. ՌԵՆԻԳԵՐ-ԱՐԵՇԵՎԱ—6—7 մանկաբարձութիւն, կանանց և երեխայոց հիւ.
Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդ. սիլլումի) և օպերացիայի համար առանձին
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
1. 0—

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
„ԾԻԾԱՂԱԲԵՐ"
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
Գինն է 30 կոպէկ.
Հայնէ, Բիսմարկ, Լուիս-Մէլիէ, Պուշկին, Տուրգենեվ, Կրիլով, Վոլտեր, ...տոն, Թաղիադեան, Պարոնեան, Գոդ-Մ... Թար, Եզոպոս, Պըլը-Պուղի, Մոլլա-Նասր... դին, և ուրիշ ազգային ու օտար զուարճախօսներ։
200-ի չափ ԸՆՏԻՐ զուարճախօսութիւններ, անեկդոտներ, հայ և օտար բաժիններ 128 երես։
Մեզնից գումարով պահանջողներին՝ մինչև 25 օրինակ ուղղողին՝ 20% զեղչ. մինչև 50 օրինակ ուղղողին՝ 25%. 50 օրինակից աւել ուղղողին 30% զեղչ։ Ճանապարհածախսը գնողի հաշւիս։ Պահեստը մեզ մօտ
Ցանկացողները կարող են դիմել մեր մօտ կան հասցէով՝ Тифлисъ, Лысогорскій переулокъ № 6. Хачатуру Хачатріану.
Դիմել նաև Թիֆլիսի գրավաճառներին
(հ.կ.) 128. 10—

Չափահասների համար
ԼՈՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ
Բժշկ. ֆէլդշէր Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆԻ
1) «Գաղտնի հիւանդութիւնների բժշկարան (կանանց և տղամարդկանց վեներական հիւանդութիւնները), բազմաթիւ բէցէպտներով, խորհուրդներով և նկարներով։ Անհրաժեշտ բժշկարան է ամեն չափահաս մարդու համար, նամանաւանդ այն տեղերում, որտեղ չը կան մասնագէտ բժիշկներ։ Լեզուն պարզ ու ամենքին հասկանալի։ Գինն է 50
2) «Տրիպէր (սուսունակ) եւ նրա բժշկութիւնը» բէցէպտներով, բազմաթիւ խորհուրդներով, նկարներով։ Գինն է 20 կոպ.։
3) «Ներկարմատի սալվարը կամ մօդնի կէն», խիստ ծիծաղաշարժ վօդէվիլ... չափահասների համար։ Գինը 20 կ.։
4) «Սօնայի նշանդրէքը» յայտնի վօդէվիլը ... ծիծաղաշարժ. 2-րդ հրատարակութիւն։ Գինը ...
5) «Հայ կերիծներ», պատմուածք հայ-Թաթար կռիւներից. հայ քաջերի կռիւը։ Գինը 7 կ.։
6) «Միւեւնոյն դազաղում», պատմուածք ... Թուրքական կռիւներից. զինակների նկարներ ... Գինը 7 կ.։
7) «Մօտակա գօրմ եւ միլիցիա» Պիես... Թարգմանած։ Գինը 5 կ.։
Ուղարկվում են բոլոր գրքերը միասին (հատ-հատ) ... դրամները դիմեն «Գուտտենբերգ» գրախանութին ... հանձնողները պէտք է առաջուց դրկեն գրքերի ... մարկաներով։ Հասցէն՝ Тифлисъ, Семеновская № 9. Медицинскому фельдшеру А. Г. Есаян...
(ս. մ.) 44. 100—

Լոյս տեսաւ
Լ. ԱԹԱԲԷԿԵԱՆ
Բանաստեղծութիւններ
Գինը 50 կոպ.
Պահեստը Բագու «Պօսրեդնիկ» գրավաճառանոցում։
(օ.մ.) 121. 6—

ԱԼ գիւղի (Գօրու վ/ճակի) ս. Աստուածածին եկեղեցու (մօտ 100 տուն) հայ ծխականների համար հարկաւոր
ՄԻ ՔԱՀԱՆԱՅ կամ ՔԱՀԱՆԱՅԱՑՈՒ
Ընծայացուն պէտք է ունենայ ... կան կանոնադրութեան ուսման հարկաւոր վկայականը։ Ցանկացողները Թող դիմեն հետեւեալ հասցէով՝ Сурамъ. Благочинному свящ. Овсепу Арюцянцъ.
(կ.) 145.

Կրասնովոդսկի հայոց ս. ... եկ. հարկաւոր է միջնակարգ կրթութեամբ
ՄԻ ՔԱՀԱՆԱՅ,
որը տարեկան կունենայ արդիւնք 1800 րուբլի։ Դիմել հետեւեալ Красноводскъ (Закасп. обл.), Ктитору Багирянъ.
(ա. օ.) 152

ԴՈՒԽԻ
ՆՈՐՈՅԹ!
ԻՄ ՑԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ
ԴՈՒԽԻ
(MON DESIR)
Т-во С. И. ЧЕПЕЛЕВЕЦКІЙ съ С-ми. Москва.
(М. 98517) 9—

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный